

SÖZCÜK DAĞARCIGINI ZENGİNLEŞTİRME ETKİNLİĞİ OLARAK DEYİM ÖĞRETİMİ: GÖSTERİ TEKNİĞİ UYGULAMASI¹

Havva YAMAN*, Fatma GÜLCAN**

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim ikinci kademe Türkçe derslerindeki deyim öğretiminde gösteri tekniği kullanımının öğrenci başarısına etkisini belirlemektir. Araştırmada deneysel yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, İstanbul ili Gaziosmanpaşa ilçesindeki bir ilköğretim okulunda öğrenim gören 80 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada öğrencilerin bağlamdan hareketle deyimlerin anlamını belirlemesine yönelik akademik başarı testi kullanılmıştır. Veriler nicel analiz tekniğiyle analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda gösteri tekniğiyle yapılan deyim öğretiminin geleneksel yöntemle göre daha etkili olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: deyimlerin öğretimi, gösteri tekniği

TEACHING IDIOM AS OF VOCABULARY TEACHING ENRICHMENT ACTIVITIES: DEMONSTRATION TECHNIQUE IMPLEMENTATION

ABSTRACT

The purpose of this research study is to determine the effect of the demonstration technique when used in Turkish lessons to teach idioms upon the achievement of lower secondary school (which is part of the primary education system in Turkey) students. Experimental method is used in this study. The sample in the present study consists of 80 students who were studying either in state lower secondary schools at Karlitepe primary school at Gaziosmanpaşa in İstanbul. In this study, academic achievement test that students move from the context of the study aims to determine the meaning of the phrase is used. The data were analyzed with quantitative analysis techniques. Research results show the

¹ Bu araştırma, ikinci yazarın yüksek lisans tezinin bir bölümünden yararlanılarak oluşturulmuştur.

* Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü,
hyaman@sakarya.edu.tr

** Öğretmen, MEB.

demonstration technique is more effective than the traditional method of teaching idiom that has been identified.

Key words: *teaching idiom, demonstration technique*

1. GİRİŞ

İnsanın kendisini ifade etmesi, karşısındakini anlaması, bunların yanı sıra içinde yaşadığı toplumla uyum içerisinde olması ve bulunduğu toplumun kültür mirasını edinmesi dille mümkündür.

Ana dili Türkçe Sözlük'te "insanın çocukken ailesinden ve soyca bağlı olduğu topluluktan öğrendiği dil" olarak tanımlanır (TDK, 2005). Aksan (2003:81) ise ana dili başlangıçta aileden ve yakın aile çevresinden daha sonra da ilişkili bulunan çevreden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireylerin toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dil olarak tanımlamaktadır.

Dil, insanların eğitim ve öğretiminde önemli rol oynamaktadır. Çünkü düşünceler, hangi alanda olursa olsun, belli bir dil ile diğerlerine iletebilmektedir. Nitekim Rıza'ya göre (1999:1), dilini iyi bir şekilde kullanamayan kişiler, diğerleri ile iyi bir iletişim kuramayacaklardır. Dolayısıyla dilden tüm eğitim ve öğretim alanları etkilenmektedir. Bu açıdan da dilin öğretimi büyük önem taşımaktadır. Dil öğretimi çocuğun yalnızca Türkçe derslerindeki başarısını değil aynı zamanda tüm öğrenim yaşamını etkilemektedir. Okuma, yazma, dinleme ve konuşma açısından dilin etkin öğretimi bu noktada çok önemlidir. Etkin ana dili eğitimi insanın doğuştan getirdiği zihinsel alt yapıyı dikkate alan bir niteliğe sahip olmak zorundadır. Çünkü insandaki dil yetisi belli bir dille desteklendiği zaman işlerlik kazanan bir yapıdadır (Akerson, 2000:12).

Türkçe öğrenimi, anlama, yorumlama, iletişim kurma becerilerinin gelişmesine yönelik olan konuşma, okuma, yazma ve dinleme/izleme öğrenme alanlarından oluşur. Bu süreçteki temel gereç ise ana dilinin söz varlığıdır. Bir dilin söz varlığı denince, sadece o dile ait olan veya olmayan sözcükleri değil, aynı zamanda o sözcüklerle oluşturulmuş olan atasözlerinin, deyimlerin, terimlerin, kalıplaşmış birtakım özdeyişlerin ve kalıp ifadelerin oluşturduğu bir bütün anlaşılmalıdır. Çünkü söz varlığı, bir toplumun kendi anlam evreni ve bakış açısı ekseninde yorumlayarak oluşturduğu bir bütünün adıdır (Aksan, 1996:7).

Bireyin ana dilini etkili biçimde kullanabilmesi sözcük dağarcığı ile yakından ilişkilidir. Sözcük dağarcığının, insanların söylenenleri anlamasında ve duygularını, düşüncelerini anlatmasında önemli bir işlevi vardır. Sözcük dağarcığı, bireyin öğrenme yaşantısı sonucunda bellekte depolanan birikimi ifade etmektedir (Güleryüz, 2002:13). Kelimeler düşüncelerimizin zenginleşmesini, maddî ve manevî kültürümüzün gelişmesini sağlar. Kelime dağarcığında var olan eksiklik, bireyin herhangi bir düşünceyi anlamasını; hissettiği veya anlamlandırmaya çalıştığı durumu anlatmasını engelleyen bir sorun olur. Kelimeler, kavramların oluşmasında ve kazanılmasında birer semboldür, zihnî gelişimin sağlanmasında da önemli rolleri vardır. Bu bakımdan insan için kelime kazanımının, dil gelişimi açısından önemi büyüktür.

Her kelime ve kavramlar silsilesi insan için birikim ve tecrübe demektir. Kazanılan kelimelerin sayısı arttıkça bir servet meydana gelecek ve insanı insan yapan ve onu diğer canlılardan üstün kılan dil ortaya çıkacaktır. Öğrencilerin, okuduklarını veya dinlediklerini tam ve doğru olarak anlaması; anladıklarını, düşünür tasarladıklarını söz ve yazıyla etkili biçimde anlatması kelime servetinin zenginliğine bağlıdır (Sever, 2000:13; Tosunoğlu, 1998). Türkçe dersinde yapılan sözcük dağarcığını zenginleştirme çalışmaları, öğrencilerin hem dili iyi kullanmalarını hem de düşünce geliştirmelerini sağlar. Öğrencilere kazandırılması gereken sözcükler her zaman kolay anlaşılır ve somut anlamlı değildir. Bunlarla beraber anlaşılmasında güçlük çekilen soyut anlam taşıyan sözcüklerle de karşılaşılmaktadır. Bunlardan en önemlisi *deyim*lerdir. Kimi ortam ve durumlarda kullanım sıklıkları (kitle iletişim araçlarında olduğu gibi) ya da söylem içindeki çeşitli işlevleri dilde ekonomik davranmak amacı ile özet, başlık olarak kullanımları; söyleme canlılık kazandırmak ve renkli kılmak, dolayısıyla ilgi uyandırmak ve etkili olmak amacı ile reklamlarda kullanımları göz önünde bulundurulduğunda, bazı deyimlerin bilinmemesi, o dili ana dili olarak kullanan ile yabancı dil olarak kullanan arasındaki bildirişimi olumsuz yönde etkileyecektir (Topçu,1999:174).

Deyim, iki ya da daha fazla kelimedenden meydana gelen ve kelimelerin öz anlamları dışında bir anlam ifade eden söz gruplarıdır. Deyimler toplumca benimsenmiş, genellikle kalıplaşmış sözcük öbeklerinden oluşmaktadır. Benzetme, eğretileme, örtmece gibi değişik söz sanatlarından yararlanan deyimler, bir hadiseyi, bir durumu betimlemek, ifade etmek için kullanılır. Atasözlerinden farklı olarak deyimler, bir

tümce içinde örülü olarak kullanılmadıklarında eksik ve anlamsız kalırlar (Pala, 2006:1; Sağlam, 2001:46).

Sözcük dağarcığının geliştirilmesi uzun bir süreç gerektirir. Sözcükler, ilk kez duyulduklarında anlamlandırılabilir ama belleğe iyi yerleştirilmezlerse bir süre sonra unutulur. Bunun için de belleğin iyi çalıştırılması gerekir.

Bellek, vaktiyle görülen, işitilen, koklanan, tadılan şeyleri ve yaşanan sevinç veya korku gibi duyguları, yapılan işleri unutmayı onları yeniden hatırlamak yetisidir (Alaylıoğlu ve Oğuzkan, 1976:26). Elde edilen bilgiler, bellekte depolanır ve kullanılacağı zaman da oradan geri çağırılır. Peterson'ın 0-18 saniye arasındaki unutma miktarı üzerine yaptığı deneyde, bilginin öğrenildiği andan itibaren yavaş yavaş unutulmaya başlandığı belirtilmektedir. Öğrenilenlerden üçüncü saniyede % 62'si hatırlanırken, on sekizinci saniyede %15'i hatırlanmaktadır (Senemoğlu, 1997:276). Bu sebeple kelime öğretimi için kalıcılığı artırıcı etkinlikler düzenlemek ve araç-gereçler kullanarak öğrenciyi aktif hale getirmek gerekmektedir. Öğrenmeyle ilgili yapılan araştırma ve gözlemlerde, uygulamayla edinilen bilgi ve becerilerin daha kalıcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (MEB, 2006:2). Sözcükler, birbirinden ayrı oldukları ve bir konuya bağlı olmadıkları zaman çabuk unutulur. Bu nedenle ilk duyulduğunda kısa süreli belleğe alınan sözcükler, çeşitli etkinlikler yapılarak uzun süreli belleğe aktarılmalıdır.

2006'da uygulanmaya başlanan "İlköğretim Türkçe Dersi Müfredat Programı (6, 7, 8. Sınıflar)" yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanmış, derslerde elde edilmesi istenen kazanımları gerçekleştirmek amacıyla ders kitaplarının yanında etkinliklerden oluşmuş çalışma kitapları da verilmiştir. Bu etkinlikler yoluyla öğrenciler öğrendiklerini uygulama imkânı bulmaktadır. Ancak Türkçe çalışma kitapları incelendiğinde deyimlerin öğretimiyle ilgili herhangi bir etkinliğin bulunmadığı görülmektedir. Deyimlerin anlamını bağlamdan tahmin etme ve yeniden cümle kurma gibi geleneksel yöntemler uygulanmaya devam etmektedir. Deyimlerin genellikle mecaz ve soyut anlamlı olmaları dolayısıyla bu yöntemler öğrenmede yetersiz kalmaktadır. Deyim öğretimi için somutlaştırmaya dönük tekniklerin kullanılması gerekmektedir. Bu tekniklerden biri de gösteri tekniğidir.

Gösteri, öğrencilerin; bir işin veya işlemin nasıl yapılacağını, bir olayın gerçek oluşumunu ya da birtakım ilkeleri görsel ve işitsel olarak öğrenmelerine olanak tanıyan bir öğretim tekniğidir. Gösteri, kelimelerin

yetersiz olduğu fikir, prensip ve kavramların açıklanması için etkili bir yöntemdir. Gösteri esnasında slayt, harita, resim, grafik, model, kara tahta gibi görsel işitsel araçlardan yararlanılabilir (Demirel, 2007:104; Hesapçıoğlu, 1998:222; Özden, 1999:171). Öğrenilmesi güç, soyut ve karmaşık konuların öğrenimini kolaylaştırır. Öğrencilerin duyarak ve görerek öğrenmelerini sağlar. Birden fazla duyu organına hitap etmesi yönüyle öğrenmede kalıcılığı artıran bir özellik taşımaktadır.

Gösteri aynı zamanda öğrencilere işbirlikçi bir yaşantı sunar. Bu teknik, öğretmene araştırma yoluyla elde ettiği bilgileri paylaşma; öğrencilere de sunumlarını birey ya da grup halinde yapma olanağı verir (Nowicki ve Mechan, 1996:97).

Türkçe dersinde okuma-anlama çalışmaları içerisinde yer alan sözcük dağarcığını zenginleştirme etkinliklerinde kullanılan kavramların bazıları somut ve kolay anlaşılır bazıları soyut ve zor anlaşılır bir özellik gösterir. Deyimler ise ikinci gruba girmektedir. Bu sebeple deyimlerin öğretimi için geleneksel yöntemler yetersiz kalmaktadır. Türkiye'deki ilgili alanyazında, deyimlerin öğretiminde hikâye ve resimlerin (Örge, 2003; Bayraktar ve Yaşar, 2005); kelime oyunlarının (Özaslan, 2006); drammatizasyonun (Kazıcı, 2008); karikatürlerin (Mürsel, 2009) etkisi incelenmiş, diğer yandan Türkçe ders kitaplarındaki deyimlerin incelenmesine yönelik araştırma (Doğru, 2008) belirlenmiştir. Bu bağlamda araştırmanın amacı yoluyla deyimleri somut ve daha kolay anlaşılır duruma getirmede gösteri tekniğinin etkililiğini belirlemektir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin deyimleri öğrenmesinde geleneksel yöntem ile gösteri tekniğinin etkililiğini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma, deneysel bir çalışma niteliği taşımaktadır ve gerçek deneme modellerinden '*ön test-son test kontrol gruplu deneme modeli*' kullanılmıştır. Bu modelde ön testlerin bulunması, grupların deney öncesi benzerlik derecelerinin bilinmesine ve son test sonuçlarının buna göre düzeltilmesine yardım eder (Karasar, 2000:97). Bu model, başarı bakımından denkleştirilmiş grupların öğrenmelerindeki gelişmeyi ortaya çıkarması bakımından, deneysel işlemin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin test edilmesiyle ilgili olarak araştırmacıya yüksek bir istatistiksel güç sağlaması ve elde edilen bulguların neden sonuç bağlamında yorumlanmasına olanak vermesi bakımından eğitim

araştırmalarında sıklıkla kullanılmaktadır (Campbell ve Stanley, 1963:13; Büyüköztürk, 2001:27). Araştırmada, deney grubu üzerindeki etkisi incelenen bağımsız değişken, gösteri tekniğidir. Her iki grupta da aynı bağımlı değişkenler gözlenmiş (akademik başarı) ve ön test, son test puanları kullanılarak gruplar arasında ve grup içinde karşılaştırmalar yapılmıştır. Araştırmada, test edilecek özellikler çalışmanın amacına uygun olarak belirlenmiş; öğrenme ortamı, konulara ve derse uygun olarak düzenlenmiş ve öğrencilerin ön bilgi ve hazır bulunuşluk düzeyleri dikkate alınarak uygulama gerçekleştirilmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, İstanbul ili Gaziosmanpaşa ilçesindeki Karlıtepe İlköğretim Okulu'ndan tesadüfi şekilde seçilen 7/B ve 7/C sınıfı öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu sınıflardan 7/B sınıfı deney grubunu, 7/C sınıfı ise kontrol grubunu oluşturmaktadır. Öğrencilerin % 50'si (40 kişi) deney grubunda; % 50'si (40 kişi) kontrol grubunda yer almaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada akademik başarı testi kullanılmıştır. Araştırmada öğrencilerin ön bilgilerini öğrenmeye ve akademik anlamda aralarındaki farkı belirlemeye yönelik akademik başarı testi kullanılmıştır. Testteki sorular, bağlamdan hareketle deyiminin anlamının çıkarılmasına yönelik hazırlanmıştır. Deyimler hakkında hazırlanmış çoktan seçmeli sorular, üç alan uzmanı tarafından kontrol edilmiş ve 30 soruluk başarı testi oluşturulmuştur. Hazırlanan testin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı α : 073 olarak hesaplanmıştır.

2.4. İşlem

Araştırmada ilköğretim yedinci sınıf öğrencilerinden iki sınıf seçilerek deney ve kontrol grubu oluşturulmuş ve onların deyimler konusundaki ön bilgileri değerlendirilmiştir. Deyimler, kontrol grubunda geleneksel yöntemle (Türkçe ders kitaplarında yer alan uygulamalarla); deney grubunda araştırmacı tarafından hazırlanan hikâye, fabl, resim ve karikatürlerle işlenmiştir. Bu araştırmada 27 deyim için hazırlanan materyaller kullanılmıştır. Uygulama, ikinci araştırmacı tarafından on haftalık sürede gerçekleştirilmiştir. Uygulama öncesinde ve sonrasında tüm gruplara "Akademik Başarı Testi" uygulanmıştır. Araştırmada on

hafta süreyle “Alışkanlıklar” ve “Millî Kültür” temalarındaki metinlerde yer alan deyimler deney grubunda araştırmacı tarafında hazırlanmış materyallerle projeksiyon yardımıyla gösteri tekniği uygulanarak işlenmiş, kontrol grubunda ise öğrenci çalışma kitabında bulunan cümleden anlam çıkarma ve yeniden cümle oluşturmaya dayalı etkinliklerle işlenmiştir.

Uygulamada yirmi yedi deyim kullanılmıştır. Bu deyimler şunlardır: Dilini ısırarak, parmak ısırarak, boyun bükme, aklını kaçırmak, haddini bilmek, iki dirhem bir çekirdek, kazın ayağı öyle değil, küçük görmek, punduna getirmek, sineye çekmek, söz tutmak, tadı tuzu kalmamak, yerinde yellere esmek, yüreği nasırlaşmak, yüreği sızlamak, yüreği burkulmak, dillere destan olmak, aklını çelmek, diline dolamak, kulak kesilmek, dünyaya gelmek, gözleri dolmak, peyda olmak, göz dikmek, kanını iliğini kurutmak, yan gelip yatmak, taş çatlasa, bel bağlamak.

Bu deyimler için deney grubunda kullanılmak üzere materyaller hazırlanmıştır. Bunların hepsi için resim ya da karikatür oluşturulmuştur. Çizimler, görsel sanatlar öğretmeni tarafından yapılmıştır. Bazı deyimler için fabllardan yararlanılmıştır. Araştırmacı tarafından yazılmış hikâyelere yer verilmiştir. Bu materyaller arasında İskender Pala'nın “İki Dirhem Bir Çekirdek” adlı kitabından da bir hikâyeye kullanılmıştır. Konuların işleniş biçim bitmez yöntemlerin etkililiğini karşılaştırmak üzere son testler uygulanmıştır.

Verilerin analizi SPSS 16 paket programında gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerine hangi testlerin uygulanacağını belirlemek üzere Shapiro Wilk testi yapılmış, verilerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiş ($p>.05$) ve parametrik testlerden T Testi kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Tablo 1. Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Teste Göre T-Testi Sonuçları

Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	Eşleştirilmiş Grup t Testi		
				t	Sd	p
Deney	40	41,94	7,5	,168	78	,867
Kontrol	40	41,66	7,6			

Uygulamadan önce öğrencilerin deyimlerin anlamlarına ilişkin ön bilgilerini belirlemek amacıyla, kontrol ve deney gruplarına ön test uygulanmıştır. Bu çalışmada oluşturulan kontrol grubu ile deney

grubu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir ($p > .05$). Bu sonuç, uygulama öncesinde grupların ön bilgilerinin aynı düzeyde olduğunu ve dağılımın homojen bir nitelik taşıdığını göstermektedir.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Gruplarının Son Teste Göre T-Testi Sonuçları

Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	Eşleştirilmiş Grup t Testi		
				t	Sd	p
Deney	40	87,43	5,89	9,43	72	,000
Kontrol	40	72,72	7,90			

Deney ve kontrol gruplarının son testleri arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır ($p < 0.01$). Ön testte her iki grubunda not ortalamaları 42 civarında iken son testler sonucunda kontrol grubunun ortalaması 73'e, deney grubunun ortalaması ise 87'ye çıkmıştır. Buna göre gösteri tekniğinin deyimlerin öğretiminde geleneksel yöntemle göre daha etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 3. Deney Grubunun Ön Test, Son Testlerindeki Başarı Durumu

Testler	N	$\bar{X}$	SS	Eşleştirilmiş Grup t Testi		
				t	Sd	p
Ön test	40	41,94	7,57	-29,89	78	,000
Son test	40	87,43	5,89			

Deney grubunun ön test-son test sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma belirlenmiştir ($p < .01$). Deney grubu ön testte ortalama olarak 42 puan almıştır. Son testte ise grubun ortalaması 87'ye yükselmiştir. Bu sonuçlara göre gösteri tekniği ile yapılan deyim öğretiminin başarılı olduğu söylenilebilir.

Tablo 4. Kontrol Grubunun Ön Test, Son Test Testlerindeki Başarı Durumu

Testler	N	$\bar{X}$	SS	Eşleştirilmiş Grup t Testi		
				t	Sd	p
Ön test	40	41,66	7,60	-17,90	78	,000
Son test	40	72,72	7,90			

Kontrol grubunun ön test - son test sonuçları arasında anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır ($p < .01$). Kontrol grubunda da anlamlı bir farklılaşmanın olması sözel anlatım metodunun da belirli bir başarıyı getirmiş olmasından kaynaklanmış olabilir. Ancak kontrol ($\bar{x} = 73$) ve deney gruplarının son test ortalamalarına ($\bar{x} = 87$) bakıldığında deney grubundaki başarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğrencilerin okuduklarını, dinlediklerini sözlü veya yazılı olarak ifade edebilmeleri dil gelişimiyle sağlanabilir. Bu noktada esas olan ise sözcük dağarcığıdır. Okunulan ya da dinlenen bir metnin gerçek manasıyla anlaşılması için metnin içinde geçen kelimelerin, kelime gruplarının, kalıplaşmış sözlerin, atasözü ve deyimlerin anlamlarının bilinmesi gerekir. Dolayısıyla sözcük dağarcığı yetersiz olduğunda anlatma becerisi de tam anlamıyla geliştirilemeyecektir.

Türkçe dersinin en önemli amaç ve kazanımlarından birisi türlü etkinlikler yoluyla öğrencilerin sözcük dağarcığını zenginleştirmektir. Sözcük dağarcığı sadece somut ve kolay anlaşılır sözcük ve kavramlarla sınırlı değildir. Öğretimde ve öğrenimde güçlük çekilen sözcük grupları da vardır. Bunlardan biri de deyimlerdir. Deyimler anlatıma canlılık, güzellik katarlar. Bununla beraber oluştuğu toplumun kültürel özelliklerini de yansıtır. Bu sebeple sözcük dağarcığını zenginleştirme çalışmalarında deyimleri somut ve daha kolay anlaşılır hale getirerek öğrencilerin aktif sözcük dağarcığı içerisine dâhil etmek gerekmektedir.

Gösteri tekniği kullanılarak soyut kavramları çeşitli materyallerle somut hale getirmek mümkündür. Materyaller, öğretim-öğrenme sürecini desteklemek, öğretimi daha etkin ve kalıcı kılmak amacıyla kullanılırlar. Deyim öğretiminde gösteri tekniği içerisinde resim, karikatür ve hikâyeler materyal olarak kullanılabilir. Böylece öğrencilerin deyimleri daha kolay ve kalıcı bir şekilde öğrenmeleri sağlanabilir.

Araştırmanın bulgularında gösteri tekniğiyle öğrenim gören deney grubunun deyimler konusundaki başarı ortalamasının, geleneksel yöntemle öğrenim gören kontrol grubuna göre yüksek olması ($p < .01$), gösteri tekniğinin deyim öğretiminde kullanılabilirliğini ortaya koymaktadır. Bu sonuç, yapılan etkinliklerin deyimleri öğrenmeyi kolaylaştırdığını göstermektedir. Deyim genellikle mecaz ve soyut anlamlı oldukları için söylendikleri ilk anda anlaşılabilirliği zordur. Geleneksel öğretim yöntemiyle cümleden anlam çıkarma ve yeniden

cümle kurma şeklinde yürütülen deyim öğretimi öğrenciyi belli bir noktaya kadar başarıya ulaştırabilir. Öğrenciler gösteri tekniği ile deyimleri, yapılandırmacı yaklaşım temelinde hazırlanmış ders kitaplarıyla yapılan geleneksel öğretime göre daha fazla somutlaştırmış, bilgiyi içselleştirmiş, özümsemiş, daha fazla duyu organını aktif hale getirerek kendilerini öğrenmede etkin konuma getirmişlerdir. Bu bağlamda deyim öğretiminde gösteri tekniğinin uygulanması Türkçe öğretmenlerine önerilebilir.

Deyimlerin öğretiminde çeşitli materyaller ve hikâyeler kullanıldığında başarının arttığını ortaya koyan ve araştırmamızı destekleyen araştırmalar da bulunmaktadır: Örgü (2003), çalışmasında, ilköğretim birinci kademe hikâye ve resimlerle desteklenen deyim öğretiminin, geleneksel öğretim şekli olan düz anlatım yönteminden daha iyi olduğu kanaatine varmıştır. Kazıcı (2008), ilköğretim ikinci kademe Türkçe derslerinde deyim ve atasözlerinin öğretiminde dramatizasyon yönteminin etkililiğini araştırmış, öğrenciyi merkeze alan, öğrencini birden fazla duyusuna hitap ederek onu öğretimin ortamına katan yöntemlerin deyim öğretiminde geleneksel yöntemle orana daha başarılı olduğu sonucuna varmıştır. Mürsel (2009), deyim ve atasözleri öğretiminde karikatürün etkisini araştırmış, deyim öğretiminde karikatür çizimlerinin geleneksel yöntemden daha etkili olduğu sonucuna varmıştır. Turgut (2006) araştırmasında, görsel materyallerin ve teknoloji kullanımının sözcük dağarcığını geliştirmede olumlu etkileri olduğu sonucuna varmıştır. Yukarıdaki araştırmaların bulguları, bu araştırmanın sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Öğretmen gösteri tekniğini kullanırken konunun sözel anlatımıyla gösterideki objenin görsel kısmı birbirleriyle tutarsız ise öğrencinin öğrenme oluşumunda karmaşa yaratır. Bu olumsuz durumun ortadan kalkması için öğretmenin iyi yetişmesi/yetiştirilmesi gerekir (Baytekin 2001:110). Yapılan çalışmalar, öğretmen adaylarının/öğretmenlerin gösteri tekniğini uygulamaya koymada birtakım sorunlar yaşadığını göstermektedir.

Kayman (1997) tarafından yapılan bir araştırmanın sonucuna göre öğretmenlerin Türkçe dersinde en az kullandıkları teknik gösteri tekniğidir. Öğretmenlerin yarıdan fazlası (% 59.8), gösteri tekniğini uygulamada en önemli sorun olarak gerekli araç gereci temin etmede güçlük çektiklerini belirtmiştir.

Deyimler genellikle mecaz ve soyut anlamlı oldukları için dilin söz varlığını oluşturan diğer sözcük ve sözcük gruplarından ayrılır. Bununla beraber deyim öğretimi çocuğun yalnızca sözcük dağarcığını zenginleştirmesi değil içinde yaşadığı toplumun kültür hazinesini de edinmesi demektir. Bu sebeplerle Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerde yeterli sayıda deyim bulunmalı ve bu deyimlerin öğretimi için de ders içinde gerekli her türlü etkinlik yapılmalıdır.

Deyimler dilimizin en önemli unsurlarından biridir. Deyimler duyuldukları ilk anda anlaşılması güç söz gruplarıdır. Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarında yer alan bağlamdan hareketle anlamı tahmin etme etkinlikleri, deyimlerin öğreniminde yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle bu araştırmada öğrencilerin deyimleri somut hale getirip teknolojik araç ve gereçler yardımıyla daha kolay ve kalıcı bir şekilde anlayabilmeleri için alternatif bir yol olarak gösteri tekniği uygulanmıştır. Bu araştırmayla elde edilecek sonuçların Türkçe öğretmenlerine, öğrencilerin söz varlığını geliştirmek amacıyla deyimlerin öğretiminde gösteri tekniğinin kullanılmasının yararlarını gösterme açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- AKERSON, F. E., *"Türkçe Örneklerle Dile Genel Bir Bakış"*, Multilingual Yayınları, İstanbul, 2000.
- AKSAN, D. *"Her Yönüyle Dil -Ana Çizgileriyle Dilbilim-"*, TDK Yayınları, Ankara, 2003.
- AKSAN, D. *"Türkçenin Sözcük Varlığı"*, Engin Yayınları, Ankara, 1996.
- ALAYLIOĞLU, R. ve OĞUZKAN, F., *"Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü"*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1976.
- BAYRAKTAR, N. ve YAŞAR, F. Ö., *"İlköğretim I. Kademe V. Sınıfta Deyim Öğretimine İlişkin Uygulamalar ve Deyim Öğretimine Yeni Bir Yaklaşım"*, 127, 7-19, 2005.
- BAYTEKİN, Ç., *"Ne Niçin Neden Öğreniyoruz ve Öğretiyoruz? (Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme)"*, Anı Yayınları, Ankara, 2001.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. , *"DeneySEL Desenler, Ön Test-Son Test Kontrol Grubu Desen ve Veri Analizi"*, Pegema Yayıncılık, Ankara, 2001.

- CAMPBELL, D. T. ve STANLEY, J. C., *“Experimental and Quasi-Experimental Designs for Research”*, American Educational Research Association, USA, 1963.
- DEMİREL, Ö., *“Öğretme Sanatı”*, Pegema Yayınları, Ankara, 2007.
- DOĞRU, A., *“6.Sınıf Ders Kitaplarında Deyimler”*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2008.
- GÜLERYÜZ, H. *“Yaratıcı Çocuk Edebiyatı”*, Pegema Yayınları, Ankara, 2002.
- HESAPÇIOĞLU, M. *“Öğretim İlke ve Yöntemleri –Eğitim Programları ve Öğretim-”*, Beta Yayınları, İstanbul, 1998.
- KARASAR, N. *“Bilimsel Araştırma Yöntemi”*, Nobel Yayınları, Ankara, 2000.
- KAYMAN, F. *“Ortaokullarda Türkçe Öğretiminde En Çok Kullanılan Öğretim Metotları ve Bu Metotların Uygulanmasında Karşılaşılan Problemler (Ankara İlinde Bir İnceleme)”*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 1997.
- KAZICI, E. *“İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Derslerinde Deyim Ve Atasözlerinin Öğretiminde Dramatizasyon Yönteminin Etkililik Düzeyi”*, Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2008.
- MEB., *“İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6, 7, 8 Sınıflar)”*, MEB Yayınları, Ankara, 2006.
- MÜRSEL C. G., *“Deyim ve Atasözlerin Öğretiminde Karikatürün Etkisi”*, Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2009.
- NOWICKI, J. J. ve MECHAN, K. F., *“The Collaborative Social Studies Classroom: A Resource For Teachers, Grades 7-12”*, Allyn & Bacon Company, USA, 1996.
- ÖRGE, F., *“İlköğretim Birinci Kademe Beşinci Sınıfta Deyimlerin Öğretimine İlişkin Kullanılabilecek Aktivitelere Yönelik Bir Araştırma”*, Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, 2003.

- ÖZASLAN, A., *“Kelime Oyunları ile Kelime Dağarcığının Geliştirilmesinin Okuduğunu Anlama Düzeyine Etkisi”*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2006.
- ÖZDEN, Y., *“Öğrenme ve Öğretme”*, Anı Yayınları, Ankara, 1999.
- PALA, İ., *“İki Dirhem Bir Çekirdek”*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2006.
- RIZA, E. T., *“İlköğretim Türkçe Derslerinde Yaratıcılığı Geliştirme Teknikleri”*, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6, 1-12, 1999.
- SAĞLAM, M. Y., *“Atasözleri ve Deyimlerde İmgelem”*, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 18, 45-51, 2001.
- SENEMOĞLU, N., *“Gelişim Öğrenme ve Öğretim”*, Spot Matbaacılık, Ankara, 1997.
- SEVER, S., *“Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme”*, Anı Yayınları, Ankara, 2000.
- TDK, *“Türkçe Sözlük”*, TDK Yayınları, Ankara, 2005.
- TOPÇU, N., *“Fransızca ve Türkçede Rakamlı Deyimlerin Karşılaştırmalı İncelemesi ve Fransızca Yabancı Dil Öğretiminde Kullanımları”*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15, 173–180, 1999.
- TOSUNOĞLU, M., *“İlköğretim Okullarına Başlayan Öğrencilerin Okuma Yazmayı Öğrenmeden Önceki Kelime Serveti Üzerine Bir Araştırma”*, Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1998.
- TURGUT, Ö., *“Yabancı Dil Dersinde Pedagojik Uygulama Açısından Sözcük Öğretimi ve Sözcük Dağarcığını Geliştirme Yöntem ve Tekniklerinin Değerlendirilmesi”*, Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2006.